

DOI: 10.18372/2415-8151.23.16276
УДК 739.2 746.54: 553

КРАСА СТИХІЙ СВІТОБУДОВИ – ПРИРОДНІ ФОРМИ МІНЕРАЛІВ У ЮВЕЛІРНОМУ МИСТЕЦТВІ

Триколенко Софія Тарасівна

кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри дизайну інтер'єру
Факультету архітектури, будівництва та дизайну
Національного авіаційного університету, Київ, Україна
e-mail: baronessainred@gothic.com.ua
orcid: 0000-0003-2766-8345

Анотація. Однією із найцікавіших течій сучасного ювелірного мистецтва є використання у виробках мінералів природних форм – необроблених взагалі або частково оброблених. Здебільшого до таких прийомів звертаються самостійні митці та невеликі ювелірні майстерні, натомість масове виробництво прикрас базується на усталених тенденціях однаково огранених каменів. Звернення до мінералів природних форм демонструє зміну світогляду митців – від прагнення максимально прилаштувати природний матеріал під свої потреби до уміння знайти художню концепцію виробу, яка б максимально розкривала красу матеріалів без штучного втручання у їх форму та фактуру. У даній статті проаналізовано принципи використання мінералів природних форм у ювелірних виробках.

Спалах захоплення необробленими мінералами миттєво охоплює митців-ювелірів всього світу, і на територіях різних країн одночасно виникають колекції ювелірних прикрас, у яких акцентується краса природньої форми. Такі візуальні концепції втілюють потужний змістовний пласт: ідеї екологізації, усвідомлення потужності стихій та, водночас, беззахисності природи, набувають все більшого поширення у цивілізованому світі. Варварське споживання природних ресурсів повільно поступається місцем відновлюванню. Висвітлено таку проблематику, як виховна функція ювелірного мистецтва. Мистецтво виготовлення прикрас, як одне із найбільш поширених й найбільш затребуваних у всьому світі, увібрало у себе своєрідну виховну функцію – демонстрацію краси природи у її дикому, неприборканому стані. Варто зазначити, що змінилися також принципи виготовлення оправ та оновився арсенал супровідних матеріалів. У країнах Західної Європи та Америки митці часто використовують для оправ некоштовні метали, шкіру, дерево, акрилові смоли. Великою популярністю користуються гальванічні прикраси. Набуває поширення напрям виготовлення оправ із бісеру.

На території України поступ залучення мінералів природних форм та некоштовних матеріалів у якості оправ розпочався із запізненням, проте нині вона набула надзвичайного поширення. Ця стаття пропонує до розгляду виробу вітчизняних митців-ювелірів, які обирають для своєї творчості необроблені, або частково оброблені мінерали. Наводяться приклади робіт таких ювелірів, як Андрій Комаров та майстерня творчості «ВоображаріумМ». Варто зазначити, що стаття є продовженням циклу статей, присвячених тенденції використання мінералів необроблених форм у ювелірному мистецтві.

Ключові слова: мінерали; камені; оправа; ювелірне мистецтво; прикраси; гальваніка; техніка; концепція; виробу; гальваніка; філігрань; філософія; візуальне виявлення; мистецтво.

ВСТУП

Розглядаючи вітчизняне ювелірне мистецтво, неможливо оминати контекст загальних світових культурних, соціальних, психологічних й філософських процесів. Кінець XX – початок XXI століття став переломним етапом у світогляді більшості цивілізованих країн: хижацьке ставлення до природи починає змінюватися на дбайливе, активно пропагується екологізація всіх сфер життя. Однією з її форм вираження є використання у мистецтві природних елементів: у музиці — звуків; у скульптурі — необроблених шматків каменю та деревини; в ювелірному мистецтві — необроблених мінералів, таких як камені, самородки, мушлі, перлини неправильних форм та інші.

Змінюються не лише матеріали, а й художні концепції творів. Симетрія втрачає свою актуальність, ювеліри віддають перевагу композиційно складним формам, ґрунтуючись на силуетах обраних для вставок мінералів. Звичні для XIX – XX століття прийоми відступають, натомість пошквляються і набувають нових форм такі техніки, як плетіння з дроту та гальваніка. Оновлюється матеріальна база: у країнах Західної Європи та Америки митці часто використовують для оправ некоштовні метали, шкіру, дерево, акрилові смоли. Великою популярністю користуються гальванічні прикраси. Набуває поширення напрям виготовлення оправ із бісеру. Втім, на вітчизняні терена західні віяння прибувають із запізненням [19, с. 41]. Пострадянський скептицизм, прагнення до показної розкоші й зневажливе ставлення до недорогих за собівартістю матеріалів досі гальмують розвиток декоративно-ужиткового та ювелірного мистецтва. Художня цінність та кількість витраченого на роботу часу не сприймається взагалі, оскільки вироби сприймаються переважною більшістю потенційних покупців виключно як сукупність недорогих матеріалів [20, с. 70]. Втім, вироби із мінералами природних форм поступово завойовують все ширшу аудиторію поціновувачів. Значне місце у даній статті належить флористичним мотивам, утілюваним митцями-ювелірами. Адже екологічність й наближення до природи знаходить проявлення не лише у матеріалах, а й у силуетах прикрас та окремих їхніх деталях. Рослинний світ завжди був найзатребуванішим взірцем для ювелірного мистецтва, тим самим знаходячи утілення у реалістичному або ж стилізованому вигляді. Саме опанувавши здатність відтворювати навколишній світ мовою мистецтва людина виокремила себе у ньому, задекларувавши здатність творити [2].

АНАЛІЗ ПОПЕРЕДНІХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Теми сучасного ювелірного мистецтва знаходять широке висвітлення у мистецтвознавчих дослідженнях. Проте більшість дослідників зосереджують увагу саме на традиційних прикрасах, виконаних із коштовних металів із вставками ограненого коштовного каміння. Зокрема, варто назвати праці Л. Пасічник: «Ювелірне мистецтво України XX-XXI століть» [13] і «Особливості формування та розвитку ювелірної промисловості України XX—XXI століття» [11], в яких вона аналізує особливості становлення сучасного ювелірного мистецтва. У роботі «Сучасний стан та проблеми художньої освіти за спеціальністю «ювелірне мистецтво в Україні» авторка розглядає характерні проблеми, з якими стикаються молоді митці-ювеліри [12]. Творчості сучасних ситців-ювелірів присвячені роботи І. Удовиченко, яка займається також формуванням колекції сучасного ювелірного мистецтва в Скарбниці Національного музею історії України. Варто назвати такі її праці, як «Формування колекції сучасного ювелірного мистецтва: історія та перспективи» [23]; «Ювелірна драматургія Тетяни Калюжної» [24]; та каталог виставки «Тендітна мить торкає вічність. Образ квітки у творах сучасних українських ювелірів: каталог виставки» [15], який представляє ґрунтовний опис експонатів. Значну увагу творчості сучасних митців-ювелірів приділяла О. Триколенко. Зокрема, у працях «Сирени Олександра Михальянца» [17] та «Космічні пекторалі Васильєвих» [16] вона розглядає вироби видатних митців-ювелірів, які творили на межі XX – XXI століть.

МЕТА

Мета дослідження полягає у докладному описі та мистецтвознавчому аналізі виробів митців, які є втіленням тенденції виготовлення прикрас із мінералами необроблених форм. Важливими кроками у розвитку вітчизняного мистецтва є теоретичне осмислення новітніх тенденцій: їх становлення, філософського змісту й співвідношення матеріально-ідейних складових. Популярне нині прагнення до екологізації і наближення до природи знаходить виявлення у ювелірних виробках таких митців, як Андрій Комаров та Оксани Католиченко й Сергія Овчинникова — засновників майстерні «ВоображаріумМ».

РЕЗУЛЬТАТИ ТА ОБГОВОРЕННЯ

Розглянемо приклади виробів даної тенденції, розділяючи їх на групи за принципом концептуального взаємовпливу вставки і опра-

ви. Пропоную поділити прикраси на три основні групи:

- Прикраси, у яких оправа виступає пасивним тлом, виконуючи суто конструктивну функцію утримування вставки;

- Вироби, у яких оправа є рівноправним елементом із вставкою, виконує важливу не лише конструктивну, а й декоративно-композиційну роль;

- Прикраси, у яких основна композиційна роль належить металевим елементам, а мінерали виступають у якості дрібних акцентів.

Розпочати огляд робіт українських митців-ювелірів варто із творчості Андрія Комарова — випускника факультету декоративно-прикладного мистецтва Львівської національної академії мистецтв. Наразі ювелір проживає і працює в Одесі. Його теперішня творчість позбавлена академічних штампів: вона демонструє живе, органічне осмислення природного світу, в якому гармонійно переплітаються структури каміння та лінії каменів [21, с. 264]. Він часто звертається до необроблених або частково оброблених форм мінералів, створюючи унікальні прикраси, що втілюють ідею непорушності краси природи.

До першої групи належать чимало виробів, у яких майстер максимально підкреслює красу природної форми мінералів, максимально обмежуючи роль оправи.

Зокрема, срібний перстень із родохрозітом має порівняно невеликі розміри, і основний акцент спрямований на яскраво-рожевий камінь, який утримують крихітні дужки оправи з країв. Кільце оформлене у вигляді рослинного стебла, що переплітається у витончений орнамент. Колорит виробу — біло-рожевий — максимально спрямовує увагу на яскравий камінь, фактура якого переливається, подібно до луски рептилії. Додатково майстер використав чорніння, яке підкреслило глибини деталей.

Подібний принцип майстер використовує у срібному перстні із азурином. Насичений ультрамариновий колір каменю максимально привертає до себе увагу, а його структура, що складається із сотень мікроскопічних сталагмітів, переливається і живе у перепадах освітлення. Оправа мінімізована, обмежена кількома срібними дужками, які охоплюють вставку по периметру. Кільце складається з кількох срібних ліній, які майже повністю ховаються під вставкою, стаючи невидимими для глядача. Аналогічно виконані азуринові сережки, які можуть бути елементами єдиного гарнітуру із названим перстнем. Увага так само концентрується на вставках, які утримуються в мініатюрних срібних дужках.

Крупний перстень із вісмутом можна вважати урочистим виробом, оскільки його габарити і вага роблять його незручним для повсякденного носіння. Тут представлено поєднання металу із металом: адже вісмут, або бісмут (нова назва) є металевою сполукою [8]. Вісмут існує у природі, як вільний метал, але для ювелірних виробів часто використовується синтетичний вісмут, оскільки у них є можливість сформувати ефектний рельєф й забарвлення поверхні. Вісмутова вставка охоплена ліаноподібними срібними дужками оправи, із яких також формується кільце. Тут необхідно сказати про певний дисонанс форм — суворі геометризовані структури вісмуту тяжіють до квадратів й прямокутників, натомість вигнуті заокруглені стебла оправи не мають жодних прямих чи гострих кутів. Варто сказати про філософську складову даного виробу — його можна розглядати, як образ архітектурного об'єкту, який поступово поглинається природою. Історія знає чимало випадків занепаду міст — крупних осередків цивілізації, та поглинання їх навколишніми лісами. Власне, подібне виявлення екологічних проблем у ювелірному мистецтві має певні постапокаліптичні асоціації: цивілізація, не здатна існувати у гармонії з природою, врешті-решт гине під натиском нездоланих стихій.

Кулон із піритом та бірюзою має крупні розміри, його центральна частина оформлена великим кристалом піриту, а краї акцентовані двома маленькими, подібними до краплин, округлими бірюзовими камінцями. Оправа тут має конструктивне значення, проте на краях вона доповнює композицію витягнутими ліаноподібними структурами. Колорит виробу сріблястий, оскільки і піритова вставка, і срібна оправа мають майже однаковий відтінок. Варто згадати той факт, що пірит належить до дисульфідів заліза, і свого часу отримав назву «золота дурнів» через певну подібність до золотих самородків [5]. Проте на межі XX – XXI століть він став популярним матеріалом для ювелірних прикрас тенденції використання необроблених мінералів, оскільки має дуже оригінальну структуру. Кулон, створений Андрієм Комаровим, втілює ідею єдності елементів світобудови, таких, як метал, камінь та вода, образ якої нагадують бірюзові вкраплення.

Огляд виробів, віднесених до другої групи, розпочнемо невеликою каблучкою із азурином. Яскраво-синій камінь сяє тисячами крихітних спалахів, акцентуючи на собі увагу. Втім, оправа оформлена досить активними абстрактними деталями, які доповнюють вставку рівномасштабними завитками. Візуальне довершення центру виробу за допомогою ліній оправи дає можли-

вість перетворити вставку на частину повноцінної композиційної групи. Срібні лінії оправы доповнюються посиленням чорнінням, таким чином виділяючи висвітлені фрагменти.

Срібний перстень із білим опалом видовженої ромбоподібної форми нагадує чарівне джерело, оповите травами. Сяйво каменю, його насичена іризація роблять його довершеним композиційним центром. Проте митець вирішив доповнити його викрученими лініями рослин. Тут активно використовується чорніння, яке посилює сяйво каменю, що виходить світлим силуетом на фон темнішої оправы.

Гарнітур із бірюзою, що складається з сережок та перстня, втілює ідею єдності елементів природи. Тут стихія каменю і металу візуально доповнюється образом стихії рослинного світу: витончені срібні листки огортають вставки, надаючи їм подібності до природних сюжетів. Можна часто зустріти на березі річки подібну композицію: комиші проникають серед каменів, огортаючи їх своїми видовженими листками. Асиметричність сережок подиктована формами каменів-вставок, і додатково посилюється деталями оправы. Насичений блакитний колір посилює враження річкового берега, а заокруглені краї викликають асоціації з водяною галькою, яка століттями полірується хвилями. Таким чином даний гарнітур надає значне поле для фантазії, фактично не обмежуючи філософські міркування.

Срібний браслет із діоптазом має порівняно невеликі розміри. Центральна вставка – темно-зелений камінь, необроблена форма якого подібна до листка гостролистого дуба. Камінь огортається срібними стеблами оправы, хаотичне переплетіння яких викликає асоціації з зарослями дикого винограду або лісового плюща. Така асоціація підтримується дрібними листкоподібними деталями, що доповнюють стебла. Можна згадати лісові пейзажі, де ліаноподібні рослини огортають великі дерева, тягнучись до світла. Якщо вдаватися до філософського осмислення образу дубового листка, то необхідно згадати значення дуба у світовій міфології. Зокрема, у міфології кельтських й скандинавських народів дуб вважається улюбленим деревом для приховування під його корінням скарбів [9]. Також вважається священним деревом друїдів. Дослідники фольклору Північної Європи та Британських островів висловлюють припущення, що саме слово «друїд» походить від варіації назви дубового дерева [4].

Перстень із крупним призмоподібним гірським кришталем має крупні розміри й видовже-

ну вздовж фаланги форму. Композиція виробу розроблена таким чином, що кристал немов лежить на срібному ажурному щитку. Його силует подібний до листка верби, внутрішній простір заповнений переплетінням срібних дротів, подібних до ліан. Прозорість вставки забезпечує просвічування внутрішньої частини оправы та його своєрідні оптичні викривлення, зумовлені призмоподібністю кристалу. Безпосередньо вставка утримується двома вигнутими філігранними дротами, які здаються продовженням ліній щитка-основи. Кільце також оформлене у вигляді ліаноподібних переплетінь.

Перстень із великою барочною перлиною має відсторонені, абстраговані від рослинних асоціацій форми. Натомість крупний пласт оправы — вигнута срібна пластину із кількома детальними вигинами — може асоціюватися із морськими хвилями, що, власне, є цілком логічним домисленням образу виробу із морською перлиною. Деталі кріплення доповнені крихтливими срібними зернами, які подібні до морських піщинок. Втім, загальна форма виробу нагадує не лише перлину в морських хвилях, вона має певну подібність до силуету морської мушлі, у яких зароджуються перлини. Всупереч сталому стереотипу, мушлі, у яких знаходять перлини, здебільшого, родини птеріїдів [7], мають недосконалу, асиметричну форму.

Комплект із турмаліном та рубіном у срібній оправі із золотими вкрапленнями поєднує вже традиційні для ювелірного мистецтва форми турецьких огірків та філігранного листя конюшини — мотиву, характерного для прикрас доби ар-нуво. Комплект складається з перстня та сережок-каф. Вигнуті лінії оправы переходять у силует кріплення каф, тим самим створюючи візуальне враження вигнутого стебла, на кінці якого росте «огірок». Асиметричність й відмінність розмірів вставок у сережках наразі майже не помітна саме завдяки симетричності оправ. Перстень не має крупних доповнень оправы: мініатюрні листки конюшини охоплюють камінь з двох сторін, а з двох інших його утримують ліаноподібні стебла. Темно-бузковий колір каменів контрастно посилений світлими жовтими лініями золота й білими срібними деталями. Глибини додатково зачорнені, тим самим підкреслено об'єм оправы. Аналізуючи загальну композицію сережок, можна порівняти їх з рослиною, одна з квіток якої вже квітне у повну силу, а друга лише підіймається у вигляді бутону.

Агатовий кулон у срібній оправі являє собою реалістичну художню композицію. Майстер використав сіро-коричневу агатову плас-

тину, як живописець використовує полотно. На ньому тонкими срібними лініями вималюваний тропічний пейзаж із пальмами, що ховається у вечірньому тумані. Безпосередньо оправа, що огортає камінь, мінімізована і виконує суто конструктивну функцію. Натомість пейзаж відіграє водночас і декоративну, і конструктивну роль — він посилює кріплення каменю. Слід зазначити, що цей виріб має певну кінетичність — хоч і позбавлений рухомих деталей, він видозмінюється завдяки перепадам освітлення. Сяйво сонця акцентує насичені коричневаті кольори агату, тим самим надаючи виробу образу вечірнього тропічного пейзажу.

До третьої групи належить гарнітур із опалами. Він складається з сережок та перстня, оправа у даному випадку відіграє основну композиційно-концептуальну роль. Перстень нагадує крупну фантастичну квітку із асиметричними пелюстками. Дрібні прожилки, виготовлені з рівного або філігранного дроту, асоціюються із витонченими орнаментами на пелюстках. Середина — мініатюрний блакитний опал неправильної форми, що сяє всіма кольорами веселки. Серезки за формою нагадують бутони, які ще не встигли розкритися. Опалові краплини сяють у нижній частині, додатково посилюючи вагу виробу внизу і, таким чином, посилюючи її статичність під час руху фігури власниці. Асиметричність сережок підкреслює загальну філософську ідею природності і відсутності людського втручання.

Подібний художній прийом використано у кулоні із опалом. Він став своєрідним «приквелом» названого гарнітуру. Проте тут нагромадження ліній оправи нагадує радше павутиння, аніж елементи квітки. Оправа асиметрична, вся її поверхня заповнена численними переплетіннями «павутиння» й мініатюрними золотистими вкрапленнями. Вони підсвідомо асоціюються з дрібними мошками, які потрапили до павутиння довкола опалового «павука».

Підсумовуючи огляд виробів Андрія Комарова, слід акцентувати багатогранність майстра, його вміння працювати у різних напрямках, суміщаючи найрізноманітніші матеріали. Художні концепції, запропоновані ним для різних типів прикрас, утілюють не просто досконалі художні вирішення, а й глибокий філософський зміст.

Розглянемо вироби одеської авторської родинної майстерні «ВоображаріумМ», яку заснували Оксана Католиченко та Сергій Овчинников. Оксана за фахом — дизайнер інтер'єрів, займається також дизайном одягу; у ювелірній справі працює з металами. Сергій має будівельну освіту, виготовляє прикраси із дерева. Гальваніку і

ювелірне мистецтво майстри освоїли самостійно, перебираючи безліч інформаційних джерел, експериментуючи, навчаючись на власних помилках [18, с. 541]. На сьогоднішній день майстерня має свій авторський почерк, впізнаваний серед поціновувачів гальванічних прикрас. Основним джерелом натхнення для митців є природа із її унікальною, мінливою та швидкоплинною красою. Вони часто використовують для створення прикрас природні елементи, такі, як листя, квіти, комахи. Вкриваючи їх шаром міді й посріблення, майстри фіксують їхню красу надовго. Додатково використовуються такі прийоми, як чорніння й покриття емаллю [22, с. 21].

Прикраси майстерні втілюють не лише візуальну, а й змістовно-насичену концепцію: часто подібність якогось мінералу до певного реального чи фантастичного об'єкту зумовлює розвиток композиційного рішення й фактично дає назву твору. Серед металів, з якими працюють митці, переважає мідь, часто застосовується посріблення. Серед вставок переважають необроблені напівкоштовні мінерали, які розкривають природну красу матеріалу. Їхні вироби тяжіють до певної первозданності, часів зародження ювелірного мистецтва. Можна назвати процес їхнього творчого пошуку терміном «нейроестетика», акцентуючи увагу на прагненні передати красу навколишнього світу через ювелірні твори, не завантажуючи надмірно композиції штучними деталями. Даний термін характеризує виявлення глибинних важелів мозкової активності, спрямованої на відображення довколишнього світу у творчому акті [3, с. 168]. Прикраси майстерні можна розглядати як інтуїтивні — мінерали, поєднані за принципом гармонічного або дисонуючого синтезу, здається, самі диктують ювелірам форми й концепції майбутніх виробів. Або навпаки, ретельно підібрані для втілення певного творчого задуму матеріали містять глибокий ідейно-філософський зміст, який належить розгадати глядачам. Часто сюжети подиктовані світовою міфологією, літературними і кінематографічними роботами.

Розглянемо їхні вироби за тим же принципом, що й прикраси Андрія Комарова.

До першої групи прикрас, у яких оправа має суто конструктивне значення, належить порівняно невеликий перстень із принітом. Темно-сірий колір вставки ефектно відтіняє посріблена світла оправа, яка завдяки використанню техніки гальванічного нанесення, максимально точно вкриває поверхню мінералу. Цей виріб можна потрактувати, як взаємозародження мінералів у природі; їхній хімічний та фізичний синтез.

Невеликий срібний перстень із призмоподібним кристалом гірського кришталю та заокругленою аметистовою намистиною поєднує два різних за кольором і формою мінерали. Композиція виробу здається невідносною, оскільки кристал значно крупніший, проте насичений колір намистини перебирає на себе увагу. Аналізуючи візуальний вигляд перстня загалом, його можна порівняти із теплим джерелом на тлі засніжених скель.

Великий перстень із халцедонової троянди має наближену до трикутника форму й перебиває фактично всю ширину перших фаланг. Габарити прикраси відразу відносять її до урочистих прикрас. Оправа огортає вставку по периметру, утворюючи своєрідну срібну рамку для унікального, створеного природою космічного пейзажу. Структура і колорит халцедонової троянди вимальовують на її поверхні фантастичний круговерть галактик, що ніби розпливаються від темного центру.

До другої групи, що представляє рівноцінний синтез оправки та вставки, відноситься масштабна підвіска «Риба і кульбаби». Це анімалістична композиція, яка зображує узагальнену фігуру риби, хвіст якої прикрашають стилізовані квіти кульбаб. Тіло риби виготовлене із сірувато-золотистого напівпрозорого агату, оправа мідна; хвіст сформований з букету дрібних гілочок, вкритих мідною гальванікою; кульбаби створені з мініатюрних скляних кульок. Таке поєднання матеріалів робить цю прикрасу потужним символічним синтезом елементів світобудови — каменю, металу, рослинного і тваринного світу, та повітря, яке уособлюють легкі, летючі квіти кульбаб. Складна, змістовно й візуально насичена концепція прикраси породжує чимало міркувань у глядачів.

Сюди ж варто віднести крупний перстень з гірським кришталем, який поєднує кілька кристалів, направлених у різні боки. Срібна оправа утримує їх у певному положенні, при цьому композиційно доповнюючи виріб хаотичним нагромадженням срібних «паростків». Перстень нагадує срібний самородок, у якому застигли кристали. Втім, його можна трактувати і як казковий пейзаж, у якому крижані скелі стрімко височать з покритого піною моря.

Аналогічно виконаний перстень з чорним турмаліном та гірським кришталем. Два протилежних за кольором кристали встановлені поруч, огорнуті біля підніжжя крупними елементами сріблястої оправки. Вони здаються скелями, які височать над поверхнею спіненого моря, хвилі якого розбиваються об їхні стіни.

Огляд прикрас, які належать до третьої групи, варто розпочати з гарнітуру «Гінкго білоба». Основною гарнітуру, який складається з сережок та перстня, стали справжні листя гінкго, вкриті гальванічним шаром міді. Досконала форма найдавніших листяних дерев стала дуже популярною для ювелірного мистецтва початку ХХ століття. Їхні витончені, віялоподібні силуети знайшли утілення у творчості багатьох знаменитих ювелірів. Хвилясті, видовжені, перетікаючі лінії та заокруглення; захоплення освоєнням природних форм, зображення різноманітних рослин і тварин, як екзотичних, так і звичних, для досягнення декоративності та стилізації [6, с. 3] позначило творчі пошуки ар-нуво, і набуло нового дихання на початку ХХІ століття. Поверхні листків у нижніх частинах доповнюються крихітними краплями зеленувато-блакитних аквамаринів, які нагадують краплини роси. Вони виступають яскравими акцентами на тлі червоно-коричневих, частково зачорнених листків, так само, як сяють краплини роси або дощу на осінньому листі.

Шаманський підвіс із раухтопазом має складну структуру, яка складається з дрібних гілочок та годинникової шестерні, вкритих мідною гальванікою; скляної кульки й, власне, раухтопазу. Розміри виробу досить крупні, а силует нагадує дерево. Його можна трактувати, як образ дерева життя, що зустрічається у міфологіях всіх народів світу. Зокрема, ясень Іггдрасіль — світове дерево у скандинавській міфології — пронизує своїм гіллям різні світи, і, відповідно, пов'язаний з різними стихіями та різними сферами життя [1, с. 65]. Заглиблюючись у філософсько-ідейну концепцію, можна сказати, що дана прикраса також представляє синтез складових життя — каменю, рослин, скло можна розглядати, як стихію повітря — адже всередині порожнеча, і час. Час не відноситься до стихій, оскільки є формою протікання фізичних та психічних процесів, умовою можливості змін [14, с. 416]; проте має величезне значення для філософських вчень. Єдиної загальноновизнаної теорії, яка б пояснювала, чим саме є час, наразі не існує. Тому можна спиратися на авторське тлумачення образу часу — годинникової шестерні — як стихії, котрій підпорядковані усі інші, і яка, водночас, незмінно супроводжує всі природні процеси. Зважаючи на образну концепцію виробу, як шаманської прикраси, необхідно згадати про поняття часу в шаманізмі. Для традицій різних народів характерне різне тлумачення сакрального змісту часу, проте спільними рисами є розподіл часу на минуле, теперішнє, май-

бутне й позачасовий вимір, де діють принципово відмінні від земних закони плину часу. Цитуючи Є. Нама, відомого дослідника шаманських звичаїв народів Сибіру та Північної Азії, наведемо приклад аналогії переходу героя міфу з одного часового виміру до іншого із розвитком людського суспільства. «Багато космографічних міфів фіксують ситуацію переходу від безперервності до дискретності, і, відповідно, від природи до культури» [10, с.171]. Отже, дану прикрасу можна розглядати не лише як сукупність втілень природних стихій, а і як необхідне підґрунтя для розвитку людського суспільства.

На прикладах виробів майстерні «ВоображаріумМ» можна розглянути втілення тенденції використання необроблених мінералів, як самостійних елементів а також у синтезі з іншими природними елементами. Глибокий філософський зміст, який утілюють вироби митців, розкриває суть нерозривного зв'язку стихій світобудови.

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи розглянутий матеріал, можна із впевненістю сказати, що використання мінералів необроблених форм у ювелірних виробках є втіленням концепції єдності елементів у природі та невід'ємності людини від світобудови.

ЛІТЕРАТУРА

- [1] Западноевропейский эпос / Пер. А. Корсуна, Ю. Корнеева. — Санкт-Петербург: Азбука-классика, 2002. — 992 с.
- [2] Карпов В.В. Нейроарт у контексті творчості: дип. освіт. рівня магістр: 023 образотворче мистецтвове мистецтво, реставрація / Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв. — Київ, — 2019. — 85 с.
- [3] Карпов В.В., Сиротинська Н.І., Бондик О.В. Ейдетика художньої творчості людини в контексті нейроарту // Український мистецтвознавчий дискурс : колективна монографія / За заг. ред. д.і.н. В.В. Карпова. Рига: Izdevnieciba Baltia Publishing, 2020. С. 168 - 183.
- [4] Кельтская мифология: энциклопедия – Москва: Эксмо, 2004. – 640 с.
- [5] Cornelius S. Hurlbut, Cornelis Klein (1985). Manual of Mineralogy, 20th ed., John Wiley & Sons, New York, p 285–286
- [6] Кэрл Беланже Графтон. Характеристики Стиль ар-нуво. Линии & силуэты. Источник вдохновения для творческих личностей / Кэрл Беланже Графтон., 2015. – 144 с. – (Арт-тренд).
- [7] Левин В. С. Промысловая биология морских донных беспозвоночных и водорослей.— С.-Петербург: ПКФ «ОЮ-92», 1994.— 240 с.
- [8] Мала гірнича енциклопедія : у 3 т. / за ред. В. С. Білецького. — Д. : Донбас, 2004. — Т. 1 : А — К. — 640 с.

Творчість Андрія Комарова та митців майстерні «ВоображаріумМ» розкриває природну красу мінералів, представляє її глядачам у первозданному, вільному вигляді. Авторські концепції прикрас представляють три основних художніх прийом роботи над виробами, виділених у три групи:

- Прикраси, у яких оправа виступає пасивним тлом, виконуючи суто конструктивну функцію утримування вставки;

- Вироби, у яких оправа є рівноправним елементом із вставкою, виконує важливу не лише конструктивну, а й декоративно-композиційну роль;

- Прикраси, у яких основна композиційна роль належить металевим елементам, а мінерали виступають у якості дрібних акцентів.

Необхідно зазначити, що важливими кроками у розвитку вітчизняного мистецтва є теоретичне осмислення новітніх тенденцій: їх становлення, філософського змісту й співвідношення матеріально-ідейних складових. Для подальших досліджень тема використання необроблених мінералів залишається однією з найактуальніших, оскільки втілює ідею екологізації та єдності складових світобудови й невід'ємності людства від природи.

REFERENCES

- [1] Zapadnoevropejskiy epос (2002) Western European epic / Per. A. Korsuna, Yu. Korneeva. — Sankt-Peterburh: Azbuka-klassyka, — 992 s. [in Russian]
- [2] Карпов В.В. Neuroart u konteksti tvorchoosti (2019) Neuroart and Contexts of Creativity : dyp. osvıt. rivnia mahistr: 023 obrazotvorche mystetstvovne mystetstvo, restavratsiia / Natsionalna akademiia kerivnykh kadriv kultury i mystetstv.-Kyiv, 85 s. [In Ukrainian]
- [3] Карпов В.В., Syrotynska N.I., Bondyk O.V. Eidetyka khudozhnoi tvorchoosti liudyny v konteksti neuroartu (2020) Eidetics of artistic creativity of people in the context of neuroartu // Ukrainyskiy mystetstvovnavchyi dyskurs : kolektyvna monohrafiia / Za zah. red. d.i.n. V.V. Karpova. Ryha: Izdevnieciba Baltia Publishing, S. 168 - 183. [In Ukrainian]
- [4] Keltskaia myfolohiia: entsyklopediia (2004) Celtic Mythology: An Encyclopedia — Moskva: Eksmo, — 640 s. [in Russian]
- [5] Cornelius S. Hurlbut, Cornelis Klein (1985). Manual of Mineralogy, 20th ed., John Wiley & Sons, New York, p 285-286
- [6] Кэрл Беланже Графтон. Kharakterystyky Styl ar-nuvo. Lynyy & syluety. Ystochnyk vdokhnoveniia dlia tvorcheskykh lychnostei (2015) Characteristics Art Nouveau style. Lines & Silhouettes. / Кэрл Беланже Графтон. — 144 s. — (Art-trend). [in Russian]
- [7] Levyn V. S. Promyslovaia byolohiia morskykh donnykh bespozvonochnykh y vodoroslei (1994) Commercial biology of marine benthic invertebrates and algae — S.-Peterburh: PKF «OYu-92», — 240 s. [in Russian]
- [8] Mala hirnycha entsyklopediia (2004) A small mining encyclopedia : u 3 t. / za red. V. S. Biletskoho. — D. :

- [9] Мифология Британских островов: энциклопедия — Москва: Эксмо, 2004. — 640 с.
- [10] *Нам Е.* Пространство и время в шаманском космосе: семиотический анализ / Е. Нам // ПРАΞΗΜΑ / Е. Нам. — Томск: Томский государственный педагогический университет, 2018. — С. 175–194
- [11] *Пасічник Л.* Особливості формування та розвитку ювелірної промисловості України ХХ—ХХІ століття / Л. Пасічник // Народознавчі зошити. серія мистецтвознавча. — 2014. — № 6. — С. 1529–1539
- [12] *Пасічник Л.* Сучасний стан та проблеми художньої освіти за спеціальністю «ювелірне мистецтво» в Україні / Л. Пасічник // Сучасні проблеми художньої освіти в Україні. — 2017. — Вип. 11-12. — С. 63–65.
- [13] *Пасічник Л. В.* Ювелірне мистецтво України ХХ-ХХІ століть. Проект «Наукова книга» (Молоді Вчені) : [монографія] / Лілія Володимирівна Пасічник ; наук. ред. Г. А. Скрипник ; Нац. акад. наук України, Ін-т мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського. — Київ : Наукова думка, 2017. — 299
- [14] *Смирнов А. В.* Время // Новая философская энциклопедия / А. Смирнов // Ин-т философии РАН; Нац. обществ.-науч. фонд; Предс. научно-ред. совета В. С. Стёпин, заместители предс.: А. А. Гусейнов, Г. Ю. Семигин, уч. секр. А. П. Огурцов. — 2-е изд., испр. и допол. — М.: Мысль, 2010, 2806 с.
- [15] Тендітна мить торкає вічність. Образ квітки у творах сучасних українських ювелірів: каталог виставки / упоряд. І. Удовиченко. — Київ: Фенікс; НМІУ, 2018. — 48 с.
- [16] *Триколенко О.* Космічні пекторалі Васильєвих / О. Триколенко //Українська культура. — 2013 — №3 (1011). — С. 72-75.
- [17] *Триколенко О.* Сирени Олександра Михайлянца / О. Триколенко, С. Триколенко. // Українська культура. — 2012. — №6. — С. 50–51.
- [18] *Триколенко С. Т.* Застигла природа в творчості майстерні «Воображаріумм» / Софія Тарасівна Триколенко // Науковий вісник Національного музею історії України. Збірник наукових праць. / Софія Тарасівна Триколенко. — Київ, 2019. — С. 541–556.
- [19] *Триколенко С. Т.* Краса неприборканої стихії - природні форми мінералів у ювелірному мистецтві / Софія Тарасівна Триколенко. // Збірник матеріалів Х міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні технології та особливості видобутку, обробки і використання природного каміння». — Державний гемологічний центр України. — Київ, 2021. — С. 41–45
- [20] *Триколенко С. Т.* Проблема усвідомлення українським суспільством вартості авторських виробів декоративно-ужиткового мистецтва як один із чинників занепаду українського мистецтва / С.Т. Триколенко //Україна у світових глобалізаційних процесах: культура, економіка, суспільство /Київський національний університет культури і мистецтв. — Київ, 2021. — С. 70 – 72
- [21] *Триколенко С. Т.* Природні мотиви у творчості молодих ювелірів / С. Т. Триколенко // Актуальні проблеми в системі освіти: загальноосвітній навчальний заклад–доуніверситетська підготовка–вищий навчальний заклад: зб. наук. праць матеріалів III Всеукраїнської науково-практичної конференції, 27 квітня Donbas, — Т. 1 : А — К. — 640 s. [In Ukrainian]
- [9] *Myfolohyia Brytanskykh ostrovov: entsyklopedyia* (2004) *Mythology of the British Isles: An Encyclopedia – Moskva: Eksmo, – 640 s. [in Russian]*
- [10] *Nam E. Prostranstvo y vremia v shamanskom kosmose: semyotycheskyi analiz* (2018) *Space and Time in the Shamanic Cosmos: A Semiotic Analysis /ПРАΞΗΜΑ / E. Nam. – Tomsk: Tomskiy hosudarstvennyi pedahohycheskyi unyversytet, – S. 175–194 [in Russian]*
- [11] *Pasichnyk L. Osoblyvosti formuvannia ta rozvytku yuvelirnoi promyslovosti Ukrainy XX–XXI stolittia* (2014) *Features of formation and development of the jewelry industry of Ukraine of the XX-XXI centuries /Narodoznavchi zoshyty. seriia mystetstvoznavcha. — № 6. — S. 1529-1539[In Ukrainian]*
- [12] *Pasichnyk L. Suchasnyi stan ta problemy khudozhnoi osvity za spetsialnistiu «iuvelirne mystetstvo» v Ukraini* (2017) *The current state and problems of art education in the specialty “jewelry art” in Ukraine /Suchasni problemy khudozhnoi osvity v Ukraini. — Vyp. 11-12. — S. 63-65. [In Ukrainian]*
- [13] *Pasichnyk L. V. Yuvelirne mystetstvo Ukrainy XX-XXI stolit. Proekt «Naukova knyha» (Molodi Vcheni) (2017) Jewelry art of Ukraine of XX-XXI centuries.: [monohrafiia] / Liliia Volodymyrivna Pasichnyk ; nauk. red. H. A. Skrypnyk ; Nats. akad. nauk Ukrainy, In-t mystetstvoznavstva, folklorystyky ta etnolohii im. M. T. Rylskoho. – Kyiv : Naukova dumka. – 299 [In Ukrainian]*
- [14] *Smyrnov A. V. Vremia* (2010) *Time // Novaia fylosofskaia entsyklopedyia / Yn-t fylosofyy RAN; Nats. obshchestv.-nauch. fond; Preds. nauchno-red. soveta V. S. Stëpyn, zamestytely predc.: A. A. Huseinov, H. Yu. Semyhyn, uch. sekr. A. P. Ohurtsov. — 2-e yzd., yspr. y dopol. — M.: Mysl, 2806 s. [in Russian]*
- [15] *Tenditna myt torkaie vichnist. Obraz kvitky u tvorakh suchasnykh ukrainskykh yuveliriv: katalog vystavky* (2018) *A fragile moment touches eternity / uporiad. I. Udovychenko. – Kyiv: Feniks; NMIU,– 48 s. [In Ukrainian]*
- [16] *Trykolenko O. Kosmichni pektoralii Vasylievykh* (2013) *Space pectorals of Vasilevich / Ukrainaska kultura. — №3 (1011). – S. 72-75. [In Ukrainian]*
- [17] *Trykolenko O. Syreny Oleksandra Mykhaliantsa* (2012) *Lilac by Alexander Mikhalyants / Ukrainaska kultura. – №6. – S. 50–51. [In Ukrainian]*
- [18] *Trykolenko S. T. Zastyhla pryroda v tvorchosti maisterni «Voobrazhariumm»* (2019) *Frozen nature in the work of the workshop «Imaginarium»/ Naukovyi visnyk Natsionalnoho muzeiu istorii Ukrainy. Zbirnyk naukovykh prats. / Sofiia Tarasivna Trykolenko. — Kyiv,— S. 541–556. [In Ukrainian]*
- [19] *Trykolenko S. T. Krasa nepryborkanoi stykhii - pryrodni formy mineraliv u yuvelirnomu mystetstvi* (2021) *The beauty of the unbridled element is the natural forms of minerals in the art of jewelry / Zbirnyk materialiv Kh mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii «Suchasni tekhnolohii ta osoblyvosti vydobutku, obrobky i vykorystannia pryrodnoho kaminnia». - Derzhavnyi hemolohichnyi tsentr Ukrainy. - Kyiv,— S. 41–45[In Ukrainian]*
- [20] *Trykolenko S. T. Problema usvidomlennia ukrainskym suspilstvom vartosti avtorskykh vyrobiv dekorativno-uzhytkovoho mystetstva yak odyn iz chynnykiv zanepadu ukrainskoho mystetstva* (2021) *The problem of Ukrainian society’s awareness of the value of author’s products of decorative and applied art as one of the factors in the decline of Ukrainian art / Ukraina u svitovykh hlobalizatsiinykh protsesakh: kultura, ekonomika, suspilstvo /Kyivskyi natsionalnyi universytet kultury i mystetstv. — Kyiv, — S. 70 – 72[In Ukrainian]*
- [21] *Trykolenko S. T. Pryrodni motyvy u tvorchosti molodykh yuveliriv* (2018) *Natural motives in the work of young*

2017 р., м. Київ, Національний авіаційний університет/ наук. ред. НП Муранова. — К.: — НАУ, 2018. — С. 264-266

[22] Триколенко С. Уява природи безмежна – краса необроблених каменів у творчості майстерні «Воображаріум» / Софія Триколенко // Коштовне та декоративне каміння / Софія Триколенко. — Київ: ДГЦУ, 2018. — С. 21-24.

[23] Удовиченко І. Формування колекції сучасного ювелірного мистецтва: історія та перспективи / Ірина Удовиченко // Науковий вісник Національного музею історії України / Ірина Удовиченко. — Київ, 2019.

[24] Удовиченко І. Ювелірна драматургія Тетяни Калюжної // Музейні читання. Матеріали наукової конференції «Ювелірне мистецтво — погляд крізь віки» (9-11 листопада 2015 р.). — Київ: ТОВ «Фенікс», 2018. — С. 240-247

АННОТАЦІЯ

Триколенко С. Т. Красота стихий мистецтва — природні форми мінералів у ювелірному мистецтві.

Одним из наиболее интересных течений современного ювелирного искусства является использование в изделиях минералов природных форм — необработанных или частично обработанных. В основном к таким приемам обращаются самостоятельные художники и небольшие ювелирные мастерские, а массовое производство украшений базируется на устоявшихся тенденциях одинаково ограненных камней. Обращение к минералам природных форм демонстрирует изменение мировоззрения художников — от стремления максимально пристроить природный материал под свои потребности к умению найти художественную концепцию изделия, максимально раскрывающую красоту материалов без искусственного вмешательства в их форму и фактуру.

В данной статье проанализированы принципы использования минералов природных форм в ювелирных изделиях. Вспышка увлечения необработанными минералами мгновенно охватывает художников-ювелиров всего мира, и на территориях разных стран одновременно возникают коллекции ювелирных украшений, в которых акцентируется красота природной формы. Такие визуальные концепции воплощают мощный содержательный пласт: идеи экологизации, осознания мощи стихий и одновременно беззащитности природы, получают все большее распространение в цивилизованном мире. Варварское потребление природных ресурсов медленно уступает место восстановлению.

Освещена такая проблематика, как воспитательная функция ювелирного искусства. Искусство изготовления украшений, как одно из наиболее распространенных и востребован-

jewelers /Aktualni problemy v systemi osvity: zahalnoosvitni navchalnyi zaklad-douniversytetska pidhotovka-vyshchyi navchalnyi zaklad.-K.: -NAU, 2018.-S. 264-266[In Ukrainian]

[22] Trykolenko S. Ujava pryrody bezmezna – krasya neobroblyenykh kameniv u tvorchosti maisterni «Voobrazharium»(2018) The imagination of nature is boundless - the beauty of untreated stones in the work of the workshop "Imaginarium" / Koshtovne ta dekoratyvne kaminnia / Sofia Trykolenko. — Kyiv: DHTsU, — S. 21-24. [In Ukrainian]

[23] Udovychenko I. Formuvannia kolektsii suchasnoho yuvelirnoho mystetstva: istoriia ta perspektyvy (2019) Formation of a collection of modern jewelry art: history and prospects / Naukovyi visnyk Natsionalnoho muzeiu istorii Ukrainy / Iryna Udovychenko. — Kyiv. [In Ukrainian]

[24] Udovychenko I. Yuvelirna dramaturhiia Tetiany Kaliuzhnoi (2015) Jewelry drama by Tatiana Kalyuzhna // Muzeini chytannia. Materialy naukovoi konferentsii "Yuvelirne mystetstvo - pohliad kriz viky" — Kyiv: TOV "Feniks",— S. 240-247. [In Ukrainian]

ABSTRACT

Trykolenko Sofia T. The beauty of the elements of the universe — natural forms of minerals in jewelry.

One of the most interesting currents of modern jewelry art is the use of natural forms in mineral products - unprocessed in general or partially processed. For the most part, such techniques are used by independent artists and small jewelry workshops, while mass production of jewelry is based on established trends of equally faceted stones. The appeal to minerals of natural forms demonstrates a change in the worldview of artists - from the desire to adapt the natural material to their needs to the ability to find an artistic concept of the product that would reveal the beauty of materials without artificial interference with their shape and texture.

This article analyzes the principles of using minerals of natural forms in jewelry. The outbreak of passion for raw minerals instantly covers artists-jewelers around the world, and in different countries at the same time there are collections of jewelry, which emphasizes the beauty of natural form. Such visual concepts embody a powerful meaningful layer: the ideas of greening, awareness of the power of the elements and, at the same time, the insecurity of nature, are becoming more widespread in the civilized world. Barbaric consumption of natural resources is slowly giving way to recovery.

Issues such as the educational function of jewelry art are covered. The art of making jewelry, as one of the most common and most in demand around the world, has absorbed a kind of educational function — a demonstration of the beauty of nature in its wild, untamed state. It is worth noting that the principles of making frames have also changed and the arsenal of accompanying materials has been updated. In Western Europe and

ных во всем мире, вобрало в себя своеобразную воспитательную функцию — демонстрацию красоты природы в ее диком, необузданном состоянии. Следует отметить, что изменились также принципы изготовления оправ и обновился арсенал сопроводительных материалов. В странах Западной Европы и Америки художники часто используют для оправ недорогие металлы, кожу, дерево, акриловые смолы. Большой популярностью пользуются гальванические украшения. Получает распространение направление изготовления оправ из бисера. На территории Украины продвижение привлечения минералов природных форм и недорогих материалов в качестве оправ началось с опозданием, однако сейчас тенденция получила чрезвычайное распространение. Эта статья предлагает рассмотреть изделия отечественных художников-ювелиров, выбирающих для своего творчества необработанные или частично обработанные минералы. Приводятся примеры работ таких ювелиров как Андрей Комаров и мастерской творчества «ВоображариумМ». Следует отметить, что статья является продолжением цикла статей, посвященных тенденции использования минералов необработанных форм в ювелирном искусстве.

Ключевые слова: минералы; камни; оправы; ювелирное искусство; украшения; гальваника; техника; концепция; изделия; гальваника; филигрань; философия; визуальное воплощение; искусство.

America, artists often use base metals, leather, wood, and acrylic resins for frames. Galvanic jewelry is very popular. The direction of making bead frames is becoming widespread. In Ukraine, the progress of attracting minerals of natural forms and inexpensive materials as frames began belatedly, but now it has become extremely widespread.

This article offers to consider the products of domestic artists-jewelers who choose for their work unprocessed or partially processed minerals. Examples of works by such jewelers as Andriy Komarov and the VoobrazhariumM art workshop are given. It is worth noting that the article is a continuation of a series of articles on the trend of using minerals of untreated forms in jewelry.

Key words: minerals; stones; rim; jewelry; decorations; electroplating; machinery; concept; ware; electroplating; filigree; philosophy; visual detection; art.

AUTHOR'S NOTE

Sofia T. Trykolenko Candidate of Art Studies, Associate Professor, Department of Fundamentals of Architecture and Design, Educational and Research Institute of Airports, The National Aviation University (Kyiv, Ukraine)

Стаття подана до редакції 26.11.2021 р
Стаття прийнята до друку 30.11.2021 р.